

Abessiivin käyttö suomen yleiskielessä ja murteissa

Tämän kirjoituksen keskeisenä aineistona on Lauseopin arkisto (LA). Lauseopin arkiston oppaan (Ikola 1985) mukaan arkisto käsittää 162 aineistoyksikköä, joista 132 on pitäjittäisiä murrenäytteitä ja 30 yleiskielisiä tekstilajinäytteitä. Arkiston sisältämät murrenäytteet vastaavat kukin suunnilleen yhden tunnin mittaista äänitettä, ja yleiskieliset näytteet vastaavat sanemäärältään murrenäytteitä. Arkistoa on viime vuosina pyritty täydentämään ennen kaikkea yleiskielen osalta, koska yleiskielen aineisto on osoittautunut liian pieneksi. Tähän mennessä on saatu edellä mainittujen lisäksi käyttökuntoon 10 uutta tekstiyksikköä, jotka edustavat sanomalehtien kieltä ja aikakauslehtien kieltä. Uusien aineistoyksikköjen yhteenlaskettu sanemäärä on 52 772.¹ Nämä uudet aineistot ovat vuosilta 1991–1992, kun aiempi yleiskielinen aineisto on 1970-luvulta ja 1980-luvun alkupuoliskolta, tietokirjallisuuden kieli osittain vanhempaakin (vanhin otos vuodelta 1940).

Käsittelen tässä abessiivin käyttöä vain syntaktiselta kannalta, jättäen huomiotta sijapäätteen muodon vaihtelut.

1. Abessiivin yleisyys

Seuraavassa taulukossa esitetään LA:n aineiston perusteella abessiivin yleisyys yleiskielen eri tekstilajeissa sekä eri murteistoissa. Määrien vähäisyyden takia on tässä lounaimurteet ja lounaiset siirtymämurteet yhdistetty, samoin kaikki pohjalaimurteet keskenään.

¹ Uudet aineistoyksiköt ovat: 9502 Sanomalehtien pääkirjoitukset; 9522 Sanomalehtien asia-artikkelit; 9532 Sanomalehtien uutiset; 9542 Sanomalehtien reportaasit; 9562 Sanomalehtien arvostelut; 9572 Sanomalehtien kolumnit ja pakinat; 9582 Sanomalehtien urheiluselostukset; 9612 Aikakauslehtien reportaasit; 9622 Aikakauslehtien asia-artikkelit; 9672 Aikakauslehtien pakinat yms. (Yksikköjen numeroista on tässä ja atk-käsittelyssä jätetty pois viimeistä 1:tä tai 2:tä edeltävä 0, koska se on osoittautunut tarpeettomaksi.)

Taulukko 1. Abessiivin esiintyminen LA:n aineistossa.

	Saneet	Abessiivit	%
Yleiskieli:			
Virkakieli	19 715	44	0,223
Sanomalehdet	83 483	149	0,178
Aikakauslehdet	39 913	63	0,157
Tietokirjat	57 524	77	0,134
Radio, TV ym.	29 632	46	0,155
Kaunokirjallisuus	13 438	8	0,059
(YK yht.	243 705	387	0,159)
Murteet:			
LM+SiM	230 772	28	0,012
HM	160 651	26	0,016
PM	176 443	41	0,023
SM	217 958	51	0,023
KM	101 483	28	0,028
(Murteet yht.	887 307	174	0,020)

Lukujen pienuuden takia ei kovin pitäviä päätelmiä juuri voida tehdä. Yleiskielen eri lajeista näyttäisi abessiivi olevan virkakielessä yleisin ja kaunokirjallisuuden kielessä harvinaisin. Todennäköisesti tämä pitää yhtä tosiasioiden kanssa, vaikkakaan näin pienen lukujen ollessa kyseessä ei tilaston todistusvoimaa voida pitää kovin hyvänä. Eri murrealueiden lukuja vertailtaessa näyttäisi siltä, että sija on itä- ja pohjalaismurteissa hiukan yleisempi kuin hämääläis- ja lounaisissa murteissa. Todistettuna ei tätäkään voida pitää. Sen sijaan näyttää jo näidenkin lukujen valossa selvältä, että murreaineiston ja yleiskielen välillä on todellinen ero: kun sijan frekvenssi tässä aineistossa on yleiskielessä suunnilleen 8-kertainen verrattuna murrenäytteisiin ja kun se jokaisessa yleiskielen tekstilajissa on selvästi yleisempi kuin yhdessäkään murteistossa, riittää tämä osoittamaan, että abessiivia yleiskielessä käytetään enemmän kuin kansankielessä.

Näitä lukuja ei voida sellaisinaan verrata aiemmin esitettyihin yleisyystilastoihin, sillä viimeksi mainituissa on enimmäkseen ollut vertauskohtana eri sijamuotojen yleisyys eikä saneiden määrä. Se kuitenkin on kaikille näille tilastoille yhteistä, että abessiivi on harvinaisen sija. Kaija Haikola on julkaissut *Suomen kansan murrekirjasta* laskemansa sijojen yleisyystilaston. Sen mukaan abessiivin osuus kaikista sijamuodoista on lounaismurteissa 0,04 %, Ala-Satakunnan murteessa 0,06 %, Ylä-Satakunnan murteessa 0,08 % ja näissä kaikissa yhteensä 0,06 %. Abessiivien kokonaismäärä hänen läpikäymissään teksteissä on yhteensä vain 15. (Haikola 1956, 399–400.) *Suomen kansan murrekirjan* teksteihin perustuvat myös Kaarina Åstedtin laskelmat. Niiden mukaan abessiivin osuus kaikista sijamuodoista on Etelä- ja Keski-Hämeen murteessa 0,11 %, Kaakkois-Hämeen ja Itä-Uudenmaan murteessa samoin

0,11 % ja molemmissa yhteensä siis myös 0,11% . Abessiivien kokonaismäärä hänen tilastoimissaan teksteissä on 23. (Åstedt 1957, 426–427.) Ritva Hankonen taas on tilastoinut *Suomen kansan murrekirjan* eteläpohjalaisten tekstien sijamuodot. Abessiivien osuus sijamuodoista on näissä teksteissä 0,12 %, yhteensä 14 kpl, joista 10 on 3. infinitiivin muotoja. (Hankonen 1958, 210–211.)

Seppo Räsänen on tutkinut savolaismurteiden alueen pohjoisosassa puhuttuja Kainuun murteita. Hänen tilastotietonsa eivät edusta kaikkia hänen tutkimansa alueen pitäjiä, ja toisaalta hän on vertailun vuoksi laskenut myös eräiden lähimurteiden sijafrekvenssejä. Hänen tilastolukujaan ei ole syytä tässä toistaa, mutta ne antavat sen yleiskuvan, etteivät Kainuun murteet abessiivin yleisyydessä olennaisesti poikkea edellä mainittujen tilastojen luvuista. (Räsänen 1972, 345–350, 377–392.) Myöhemmin Räsänen on vielä julkaissut suomen kaikkien sijojen frekvenssejä koskevan tutkielman (Räsänen 1979). Siinä hän selvittelee sijojen frekvenssejä tieto- ja kaunokirjallisuudessa sekä eräissä murreteksteissä. Hänkin vertaa vain eri sijojen frekvenssejä keskenään, ei niiden osuutta saneiden määristä. Mitään sellaista, mikä olisi ristiriidassa edellä esitetyn kanssa, ei tässäkään ole. Se seikka ehkä kuitenkin kannattaa mainita, että abessiiviesiintymiä on kaikissa hänen tutkimissaan kirjakielisissä teksteissä mutta ei ainoatakaan murreteksteissä (murreteksteistä käyty läpi Virtaranta–Soutkari, *Näytteitä suomen murteista* s. 13–33, sekä Kortessalmi, *Vanha Kuusamo kertoo* s. 19–40).

Kaarina Holkkolan laudaturtyön (Holkkola 1973) yleisyystilastot eivät nekään ole vertailukelpoisia edellä esitettyjen lukujen kanssa, koska siinä ei ole abessiiviesiintymien määrää suhteutettu saneiden määrään. Sama koskee Tellervo Turtiaisen työtä (Turtiainen 1965). Marja-Liisa Aarnio taas on tutkinut abessiivin käyttöä sanomalehtikielessä, korpuksena Suomettaren – Uuden Suomettaren – Uuden Suomen vuosikerrat 1847, 1857, 1866, 1877, 1887, 1897, 1907, 1917, 1927, 1937, 1947, 1957 ja 1967 (Aarnio 1968). Siinä hän on tosin suhteuttanut abessiiviesiintymien määrän saneiden määrään, mutta laskuperusteiden erilaisuuden vuoksi eivät hänenkään lukunsa ole omieni kanssa aivan vertailukelpoisia. Sen kuitenkin voi todeta, että esim. hänen korpuksensa uusimman osan (1967) frekvenssiluvut ovat suhteellisen lähellä edellä esittämiäni sanomalehtikieltä edustavia lukuja.

2. Yleiskieli

Aloitän abessiivin käytön lähemmän tarkastelun yleiskielen aineistosta.

Jo pelkän intuition nojalla voi sanoa, että enemmistö abessiivitapauksista on 3. infinitiivin muotoja. Seuraavassa LA:n aineistoon perustuva taulukko, joka osoittaa mm. tämän asian täsmällisemmin:

Taulukko 2. Nomini- ja infinitiiviabessiivit LA:n yleiskielen aineistossa.

	Subst.	Adj.	Nom. yht.	%	3. inf.	%
Virkakieli	2	1	3	6,82	41	93,18
Sanomalehdet	17	–	17	11,41	132	88,59
Aikakauslehdet	10	–	10	15,87	53	84,13
Tietokirjat	8	–	8	10,39	69	89,61
Radio, TV ym.	2	1	3	6,52	43	93,48
Kaunokirjallisuus	–	–	–	0,00	8	100
(YK yht.)	39	2	41	10,59	346	89,41

Tämän jälkeen muutamia esimerkkejä yleiskielen eri lajeista:

Virkakieli:

- (1) ja kun jutussa oli jäänyt *näyttämättä*, että huoneiston sisustaan olisi tehty sellaisia muutoksia, jotka – – . 941/233.
- (2) Luvussa 4 esitellyt liuotinjätteet voidaan periaatteessa lähes kaikki *suuritta vaikeuksitta* puhdistaa tislamalla – – . 942/221.
- (3) Näin ollen valitus tällä perusteella on jätettävä *tutkimatta*. 944/263.
- (4) Yläkerroksen parvekkeen ja vesikaton lumenluonti on ollut *järjestämättä*. 944/299.

Sanomalehtien kieli:

- (5) *Myymättä* jääneitä asuntoja uskalletaan nyt vuokrata, – – . 950/2/159.
- (6) Näistä on jäljellä *säröittä* enää pankkisalaisuus, – – . 952/2/260.
- (7) Toinen perättäinen suurmäen mestaruus tuli *vaivatta* 96,5 ja 95,5 metrin hypyillä. 953/1/191.
- (8) Osayleiskaavaluonnoksessa oli kuitenkin jätetty *huomioimatta* Hirvensalon-Kakskerran ekologinen maisematutkimus. 954/1/351.
- (9) – – ihmisille, jotka halusivat puolustaa kotejaan ja omaisuuttaan, joutuivat *tahtomattaan* ristiriitaisiin, väkivaltaisiin kahakoihin, joissa – – . 956/1/94.
- (10) Viski olikin valunut *vaikeuksitta*, mutta – – . 957/1/155.
- (11) Kilpailun suosikki Kahu hävisi *laukatta* ja siis *selityksittä*. 958/2/382.

Aikakauslehtien kieli:

- (12) Tällä tavoin esitys voi jatkua *katkotta*. 961/1/476.
- (13) Minusta tuntuu, että naisena eläminen on kaikesta *huolimatta* vaipaampaa. 961/2/60.
- (14) Pituudeltaan passeli, toiseen malliin tarkoitettu pyyhin täytyy jättää *ostamatta* vain siksi, että – – . 962/1/598.
- (15) Valitettava tosiasia on, että nuo valitukset kohdistuvat lähes *poikkeuksetta* nimenomaan suomalaisiin tuotteisiin. 965/1/96.
- (16) Näinhän asia *epäilemättä* on. 967/1/391.

Tietokirjallisuuden kieli:

- (17) Sen sijaan eräs ruotsinkielinen sanomalehti oli kiukustunut aivan *syyttä*. 971/74.

- (18) Sosiaalisen ja poliittisen vallankumouksensa suuntaa hahmotellessaan Nasser ei voinut olla *näkemättä*, että öljy oli Keski-idän avainkysymys. 972/486.
- (19) Koko kansantalouden säästäminen on siis pysynyt *muuttumatta*. 973/194.
- (20) Jos henkilö estettä *ilmoittamatta* jää *saapumatta* tarkastukseen eikä lähetä -- . 975/256.
- (21) -- antibiootteja saaneet henkilöt pelasivat rajusti koripalloa *huomaamatta* lääkkeistä erityistä haittaa. 976/266.
- (22) ettei veden siirtymistä kohti rantaa voida jättää *huomiotta*, -- . 977/414.
- (23) mutta jaksoin tuskin silmäillä sen mittaamattomuutta *puhumattakaan* siitä, että -- . 979/272.

Radion, television ym. puhuttu kieli:

- (24) Kultarynnäkkö jatkuu *herkeämättä* kansainvälisissä arvometallipörseissä. 981/158.
- (25) -- kun mainosuutiset jättivät *kertomatta*, mitä varsinaisesti oli tutkittu. 982/11.
- (26) Mutta eräs seikka tulee lähes *poikkeuksesta* esille: -- . 983/323.
- (27) ja näin ollen omasta käsityksestä poikkeavaa kannanottoa ei *muitta mutkitta* voida leimata ”puhtaaksi politiikaksi”. 986/20.

Kaunokirjallisuuden kieli:

- (28) Akseli tuli Pussinniemen talon rantaan ja haki postin suurempia *vii-vyttelelemättä*. 991/28.
- (29) Mies sulki oven ja ripusti avaimen naulaan ja kiiruhti taakseen *katselematta* tienvarteen. 991/681.
- (30) Nämä ovat seikkoja, joita ei sovi jättää *ottamatta* huomioon. 992/29.

Kuten taulukosta käy ilmi, niin nominien abessiivimuotoja on aineistossani kaikkiaan 41. Niistä vain kaksi on adjektiivieja, molemmat substantiivien attributteina: (2) *suuritta vaikeuksista*; (27) *muitta mutkitta*.

Yleiskielen esimerkeissä ei ole ainoatakaan, jossa abessiivi liittyisi sanaan *ilman*, mikä käyttö tunnetaan murteista. Yllättävän myöhään sen täydellinen hylkääminen on tullut yleiskielen normistoon. Vielä esim. Setälän lauseopin 12. painoksessa sanotaan asiasta näin: ”Abessiivin vahvikkeena on joskus *ilman*. Esim. *Silloin ilman syyttä itkin, ilman vaivoitta valitin, kun itkin isän sylissä, paruin äitini parmoilla. Tee työsi ilman pükittä puheitta!* – Tavallisemmin kuitenkin *ilman* sanaa seuraa partitiivi, etenkin jos substantiivilla on attribuutti. Esim. *Ilman rahoja et tule aikaan. Ilman suuria kustannuksia emme saa juhlaa toimeen.*” (Setälä 1942, 79.) Vielä Penttilän kielioppi leimaa *ilman* + abessiivi -rakenteen yleiskielessä vain harvinaiseksi, ei siis hylättäväksi (Penttilä 1963, 436).

Yleiskielen aineistossani ei myöskään ole sellaisia, joissa substantiivin abessiivimuoto määrittäisi verbiä *olla* tai *jäää*. Yhdessä esimerkissä se liittyy verbiin *jättää*: (22) *jättää huomiotta*. Tähän asiaan palaan infinitiiviabessiivien

yhteydessä. Substantiivin abessiivimuodoista 30 on yksikkö- ja 9 monikko-muotoja. Kannattaa ehkä mainita, että Räsänen tilastoimissa teksteissä ei ole ainoatakaan monikon abessiivia (Räsänen 1972, 18–26).

Infinitiiviabessiiveja on, kuten taulukosta ilmenee, yhteensä 346. Niissäkään ei ole ainoatakaan, jonka yhteydessä olisi sana *ilman*. *Olla*-verbiin liittyviä infinitiiviabessiiveja (esim. (4) *on ollut järjestämättä*; (18) *olla näkemättä*) on 23. Tähän lukuun eivät sisälly sellaiset kuin (16), joissa abessiivi on lauseenmäärite eikä *olla*-verbiin liittyvä adverbiaali. *Jäädä*-verbiin liittyviä infinitiiviabessiiveja (esim. (1) *oli jäänyt näyttämättä*; (5) *Myyttä jääneitä*; (20) *jää saapumatta*) on kaikkiaan 28 ja *jättää*-verbiin liittyviä (esim. (3) *on jätettävä tutkimatta*; (8) *oli – jätetty huomioimatta*; (14) *jättää ostamatta*; (25) *jättivät kertomatta*; (30) *jättää ottamatta huomioon*) 26. Valtaosa tapauksista (269 kpl) jää näiden ryhmien ulkopuolelle.

Cannelin on käsitellyt sentyyppistä kielteisyyden ilmaisemista kuin *en voi olla huomauttamatta*; *kysymyksen ratkaisematta jääminen*; *palkka jätettiin maksamatta* jne. (Cannelin 1930, 239–240). Turtiainen luettelee edellä mainitussa työssään *olla*-, *jäädä*- ja *jättää*-verbeihin liittyviä abessiivimuotoja (Turtainen 1965, 18–20, 52–59), mutta hänen esittämiään lukuja ei ole syytä tässä mainita, ensinnäkin koska hänen aineistonsa on valtaosaltaan omaani vanhempaa ja toiseksi koska hän on eroa tekemättä ottanut mukaan myös lauseenmääritteinä esiintyvät abessiivimuodot.

Myös virossa *olema*- ja *jääma*-verbien yhteydessä käytetään aivan vastavalla tavalla kuin suomessa *ma*-infinitiivin abessiivia (Metslang–Tommola 1995, 317).

3. Murteet

Kuten yleiskielessä niin murteissakin abessiivitapausten enemmistö on infinitiivimuotoja. Seuraavassa LA:n murreaineistoon perustuva taulukko:

Taulukko 3. Nomini- ja infinitiiviabessiivit LA:n murreaineistossa.

	Subst.	%	3. inf.	%
LM+SiM	4	14,29	24	85,71
HM	3	11,54	23	88,46
PM	12	29,27	29	70,73
SM	9	17,65	42	82,35
KM	13	46,43	15	53,57
(Murt. yht.)	41	23,56	133	76,44

Seuraavaksi esimerkkejä eri murteistoista:

LM:

- (31) Kod-e 'ihmne el-ilma 'ruat, 'nii. Rauma 032/149.
- (32) 'mahtak se 'taito 'jäär vaa, ni "tulematta. Velkua 049/230.
- (33) Ei koska ilma 'juaksuttamat tehty. Paimio 075/327.

SiM:

- (34) Ja "lehemä tartti 'tappaa sillai ko oli "pari vuorokautta 'poikimati. Merikarvia 101/588.
- (35) kyl se "meittä 'opetti 'samal 'lail-et, 'ilman "siunaukseta "ei "saa "lähtiä. Loimaan mlk 131/212.
- (36) Ninko 'tiärrätte ni ihminen-ei 'kauva voi ol-ilma 'henkittämät. Säkylä 142/410.
- (37) 'Joka "toinen sänky 'myytii ja 'joka "toinen sänky 'jätettii "myymät. Tarvasjoki 149/56.

(Latvala ei Luoteis-Satakunnan kansankieltä koskevassa tutkimuksessaan mainitse abessiivista lainkaan esimerkkejä, vaan sanoo mm. tätä sijaa tarkoittaen: "Muista sijoista ei ole mitään erityistä sanottavaa." Latvala 1895, 40.)

HM:

- (38) 'siittäkij "jätettiin sittel "laskemataj 'juuri, nyt 'minunki, 'naapuris-tani, -- . Pohjaslahti 243/62.
- (39) se saa olla, 'tekemätä, kunn-ei stä "tehräkkä. Vesilahti 261/178.
- (40) 'Sillon, 'jäi pa... 'kahveek "keittämitäk kun (oli) 'keitettyn niinkun "soppa papujaki. Tammela 319/204.
- (41) "Maksohan se mutta 'mitäs 'eihän se "missääm me... "maksotap pääse. Lammi 332/279.
- (42) ni sit-ei 'tullu 'ilman "hevoseta 'toimee, -- . Lapinjärvi 377/33.

(Hämäläismurteiden abessiivin käytöstä ks. myös Setälä 1883, 49, ja Kan-nisto 1902, 131–132.)

PM:

- (43) "Kengätä oltihin ta... 'kesät. Kurikka 406/439.
- (44) 'enimmäkseen tehtiin 'ilman "kääntämätän niitä 'rästäetä. Lestijärvi 482/303.
- (45) "rukkii' olistahan tehtiim melekee 'poekkeuksetta, ja "tehtii 'poekkeuk-setta nuo "niitty'lavo "katot niistä, -- . Temmes 511/190.
- (46) 'Kyllä se "ikävä onki 'ilman "nävättä olla. Sodankylä 545/164.

SM:

- (47) 'Se 'jäi saamatas 'sillo. Soini 611/501.
- (48) 'nehän soa i... 'ilemam "murtamata ja 'särkemätä 'männäv voa 'omalla "avvaimella. Laukaa 646/206.
- (49) No "rukkiit jäi 'tekemätä. Mäntyharju 681/353.
- (50) Se avonaeseks pit 'heittees sitte se 'loppupeä että ne peäs sinnen ne "kalat siihej 'joetaes semmosija, "leikkoomatah "heitetti jotta ei 'tasat-tuna -- . Nilsiä 737/307.

- (51) nuo 'karjalaiset 'tyyttäret-on 'semmassii jotta eivät 'ossoo, "vettä-
keäs syyväl "lusikata. Liperi 788/696.

(Ks. myös Setälä 1883, 49. Latvala ei Pohjois-Savon murretta koskevassa tutkimuksessaan sijojen joukossa edes mainitse abessiivia, mikä tietenkin voidaan tulkita viittaukseksi sijan harvinaisuuteen.)

KM:

- (52) enkä mie 'hevosetta "ookkaa 'niis[!] kauva ku mie 'jaksa "hevose "pit-
tää. Ruokolahti 807/331.
(53) ja "eikä 'pääsep "pois 'sieltä ilman, ilman "miehen 'auttamatta – – .
Luumäki 811/150.
(54) Kyl se 'sillo se ol' se "aatto'lohko nii jott-ei "sitä 'heitetty miul 'lapsen
'ollessai, "keittämätä. Antrea 827/430.
(55) Sil se 'meilt 'jäi 'mänemätä sinne. Muolaa 833/30.
(56) 'Sota-aikankoa ei huol'int 'leivättä "syyvvä. Rautu 861/379.
(57) ehä 'joulu'puutta oltu "entikkää. Sortavalan mlk 882/640.

Edellä esitetyissä yleiskieltä koskevissa laskelmissa ei ole otettu lukuun sellaisia kuin *huoleti, iäti, ääneti*, koska ne alkuperästään huolimatta on yleiskielessä katsottava adverbiksi. Sen sijaan eräissä murteissa *-ti*-päätteinen abessiivi on produktiivinen, ja se on laskelmissani tietenkin otettu huomioon, esim. (34).

Kuten edellä totesin, niin abessiivi on murreaineistossa selvästi harvinaisempi sija kuin yleiskielisessä aineistossa. Adjektiiviesiintymien sarake puuttuu taulukosta 3, koska LA:n murreaineistossa ei ollut ainoatakaan abessiivin adjektiiviesiintymää. Murreaineistossakin infinitiiviabessiivi on yleisempi kuin nominiabessiivi, mutta ero on pienempi kuin yleiskielen aineistossa.

Selvä ero verrattuna yleiskielen aineistoon on se, että murreaineistossa on – kaikissa murteistoissa, sekä nomini- että infinitiiviabessiiveissa – sellaisia, joissa abessiivin yhteydessä on sana *ilman*, esim. (31) *ilma ruat*, (42) *ilman hevose*, (44) *ilman kääntämätän niitä*, (48) *ilemam murtamata*, (53) *ilman miehen auttamatta*. Murreaineistoni 174 abessiiviesiintymästä 26:een liittyy *ilman*-sana.

Sekä nomini- että infinitiiviabessiiveissa on sellaisia, joissa abessiivi määrittää verbiä *olla*, esim. (34) *oli poikimati*, (39) *se saa olla, tekemätä*, (43) *kengätä oltihin*, (52) *enkä mie hevosetta oookkaa*. Näitä on LA:n murreaineistossa yhteensä 44. Sellaisia, joissa abessiivi määrittää verbiä *jäää*, on murreaineistossa 46, esim. (49) *rukkiit jäi tekemätä*, (55) *meilt jäi mänemätä sinne*. Näistä 46 *jäää*-tapauksesta vain 3 on nominiabessiiveja. Sellaisia, joissa abessiivi määrittää *jättää*-verbiä tai eräissä itämurteissa samaa merkitsevää *heitää*-verbiä, on murreaineistossa 10, kaikki infinitiiviabessiiveja, esim. (37) *joka toinen sänky jätettiin myymät*, (38) *jätettiin sittel laskemataj juuri*, (50) *joetaes semmosija, leikkoomatah heitetti*, (54) *ei sitä heitetty keittämätä*.

Murreaineiston 41 nominiabessiivista on monikkomuotoja vain 2.

4. Lopuksi

Kovin yllättäviin päätelmiin ei aineistoni anna aihetta. Se, että abessiivia käytetään yleiskielessä runsaammin kuin murrepuheessa, tuli nähdäkseni edellä todistetuksi. Epävarmempi päätelmä oli se, että abessiivi on yleiskielen eri lajeista yleisin virkacielessä ja harvinaisin kaunokirjallisuuden kielessä. Jos tämä pitää paikkansa, niin se on kyllä odotuksenmukaista siksikin, että abessiivi on murrepuheessa harvinaisempi kuin yleiskielessä. Epävarmaksi jäi sekin päätelmä, että abessiivi on itä- ja pohjalaismurteissa hieman yleisempi kuin hämäläis- ja lounaisissa murteissa. Siltä kuitenkin näyttää, että näin todella olisi.

Adjektiivin abessiivimuotoja oli aineistossani vain kaksi, molemmat yleiskielessä. Odotuksenmukaista on, ettei nykyisessä yleiskielessä käytetä abessiivin yhteydessä *ilman*-sanaa, vaikka tällainen murreaineistossa on suhteellisen yleistä. *Olla*-, *jäädä*- ja *jättää*-verbien määritteenä abessiivi esiintyy murteissa suhteellisesti suurin piirtein yhtä usein kuin yleiskielessä. Abessiivin monikkomuoto näyttäisi olevan murteissa suhteellisesti vähän harvinaisempi kuin yleiskielessä. Tämäkin päätelmä on lukujen pienuuden takia esitettävä varauksin.

LÄHTEET

- AARNIO, MARJA-LIISA 1968: *Abessiivin käyttö sanomalehtikielessä*. Pro gradu -työ (painamaton). Helsingin yliopisto.
- CANNELIN, KNUT 1930: Kielteisyyden ilmaiseminen suomenkielessä. *Virittäjä*.
- HAIKOLA, KAIJA 1956: Taivutussijojemme yleisyystilastoa lounais- ja satakuntalaismurteista. *Virittäjä*.
- HANKONEN, RITVA 1958: Taivutussijojen yleisyystilastoa eteläpohjalaismurteesta. *Virittäjä*.
- HOLKKOLA, KAARINA 1973: *Frekvenssitutkimus itäsuomalaisten murteiden sijamuodoista*. Pro gradu -työ (painamaton). Helsingin yliopisto.
- IKOLA, OSMO (toim.) 1985: *Lauseopin arkiston opas*. Lauseopin arkiston julkaisuja 1. Turku.
- KANNISTO, ARTTURI 1902: Lauseopillisia havaintoja läntisen etelä-Hämeen kielimurteesta. *Suomi* III:20. Helsinki.
- LA = Lauseopin arkisto. Turun yliopisto.
- LATVALA, SALU 1895: Lauseopillisia havaintoja Luoteis-Satakunnan kansankielestä. *Suomi* III:12. Helsinki.
- 1899: Lauseopillisia muistiinpanoja Pohjois-Savon murteesta. *Suomi* III 17:2. Helsinki.
- METSLANG, HELLE – TOMMOLA, HANNU 1995: Zum Tempussystem des Estnischen. *Tense Systems in European Languages II*. Sonderdruck aus LA 338. Tübingen 1995.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielioppi*. Toinen, tarkistettu painos. Porvoo.
- RÄSÄNEN, SEPPO 1972: *Kainuun murteiden kaasussyntaksi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 308. Forssa.
- 1979: Huomioita suomen sijojen frekvensseistä. *Sananjalka* 21. Turku.
- SETÄLÄ, E. N. 1883: Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä. *Suomi* II:16. Helsinki.
- 1942: *Suomen kielen lauseoppi oppikouluja varten*. Kahdestoista painos. Helsinki.
- TURTIAINEN, TELLERVO 1965: *Suomen kielen abessiivi-ilmausten syntaktisesta käytöstä*. Pro gradu -työ (painamaton). Helsingin yliopisto.
- Virittäjä* = Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.
- ÄSTEDT, KAARINA 1957: Suomen kielen taivutussijojen yleisyystilastoa. *Virittäjä*.

OSMO IKOLA: *The use of the abessive in Standard Finnish and in dialect*

One of the cases of Finnish is the abessive, with the ending *-tta*; the abessive expresses the absence or lack of something, as in *raha*, 'money', *rahatta* 'without money, moneyless'. In the article I discuss the syntactic use of the abessive case, disregarding dialectal variation in the form of the suffix. The abessive is a relatively rare case; in the Syntax Archives, which provide the main text corpus for the study, the abessive occurs in Standard Finnish texts a total of 387 times, i.e. 0.16 % of the 243,705 current words, and in dialect texts a total of 174 times, or 0.02 % of the 887,307 current words.

As the above figures indicate, the abessive is more common in Standard Finnish than in dialects. It seems, however, to be more common in East Finnish and Ostrobothnian dialects than in Häme and Southwest Finnish dialects. Both in Standard Finnish and in dialects the abessive suffix is linked clearly more often with the 'third infinitive' form of the verb (for instance *jäädiä myymättä*, 'to remain unsold') than to nouns (*kiukustua syyttä*, 'to lose one's temper for no reason'). In dialectal usage, the abessive is often preceded by the preposition *ilman* 'without'; due to normative language teaching, this construction, objected to on grounds of redundancy, is now not used in Standard Finnish; the preposition always occurs in constructions with the partitive case (e.g. *ilman syytä*, 'without cause, for no reason') as an alternative expression to *syyttä*.